

Beszámolók, szemlék, közlemények

Az UNISIST világméretű rendszere és tevékenysége

Mi az UNISIST?

Erre a kérdésre a választ nem könnyű egy - mégoly bővített - mondatban megfogalmazni. Az irodalomban ugyan sokszor megpróbálkoztak az UNISIST egymondatos definiálásával, de a legilletékesebbek az UNISIST-tel kapcsolatosan kiadott hivatalos dokumentumokban mindig legalább egy egész fejezetet szenteltek a válasznak.

Igy a jelen cikk is tulajdonképpen teljes szövegével igyekszik bemutatni, ismertetni az UNISIST alapját képező és ahhoz kapcsolódó elképzeléseket, határozatokat, programokat és konkrét tevékenységet, végezetül az UNISIST eddigi legnagyobb eredményét a periodikumok központi nyilvántartását szolgáló ISDS-t.

Mégis, bevezetésként, az alábbi meghatározás szolgálhat legalább a cikk témájának körülhatárolására.

Az UNISIST akronima magában foglalja a jelenleg működő és később létesülő tudományos és műszaki tájékoztatási szolgáltatások önkéntes együttműködésén alapuló, lazán szervezett és rugalmas információs hálózattal, mint az egész világra kiterjedő tudományos és műszaki információs rendszerrel kapcsolatosan

- az eddig végzett alapozó munkákat és az elkészített előtanulmányokat;
- a kialakított programot;
- gazdasági hatóerőkkel indokolható világméretű mozgalmat és tevékenységet az egymástól elkülönülten működő tudományos és műszaki információs rendszerek együttműködése irányában;
- a kormányok és a tudományos és műszaki szakemberek egyesített

erőfeszítését optimálisan működő tudományos és műszaki információs rendszerek kifejlesztésére.

Ez a körülírás azonban már rögtön a kiinduláskor jelentős kiegészítésre szorul. A kiegészítés a következő kérdésre adott választ:

Mi nem az UNISIST?

Az UNISIST

- nem a világ tudományos és műszaki információs központja Párizs telephellyel;
- nem egy merev, előre megtervezett superszervezet, amelytől a világ szakemberei minden lehetséges tudományos és műszaki információt megkaphatnak;
- nem a tudományos és műszaki információk kezelésére szolgáló számítógépek és végállomások hálózata.

Az UNISIST program kialakulása

Az UNESCO 1966. évi - tizennegyedik - közgyűlésén hagyták jóvá azt az ICSU-val közös munkatervet, amelynek végrehajtása később az UNISIST elképzelések megalapozásához, kialakításához vezetett.

A munkaterv végrehajtása érdekében létrehozott bizottság hat, nemzetközileg ismert szakértőkből álló munkacsoport segítségével végezte munkáját. Ezek a munkacsoportok a tudományos és műszaki információ értékelése, feldolgozása és szervezetei, az indexelés és osztályozás, a bibliográfiai cimleírás, a tájékoztatás nyelvi problémái, az informatikai kutatási igények és a fejlődő országok információs helyzete kérdéseivel foglalkoztak.

Munkájuk eredménye az elvégzett elemzéseket összefoglaló, valamint javaslatokat is tartalmazó elemző tanulmány, amelyet teljes és rövidített formában 1971-ben jelentetett meg az UNESCO Párizsban.

Ez a tanulmány ismerteti azt a társadalmi, gazdasági hátteret, amelyben az információs problémák - elsősorban egyrésről a szeparálódás, másrésről a monopolizálódás veszélye - felléptek, és amelyben az UNISIST gondolata kialakult. Esettanulmányyszerűen tárgyalja a világ tudományos és műszaki információs helyzetét, a tudományos és műszaki információs szervezeteket, szolgáltatásokat, rendszereket, hibáikat és hiányosságait, az információhoz való egyenlő hozzáférés társadalmi, kulturális és gazdasági igényét, az információ és az informálódás kapcsolatát az egyes országok, régiók kutatási-fejlesztési politikájának, az egész világ tudományos és műszaki fejlődésé-

nek alakulásával. A bizottság egyértelműen leszögezi, hogy bármely szempontból vizsgálva a felmerülő problémákat, azok megoldása feltételezi a nemzetközi közös akciót, mint alapvető tényezőt a tudományos és műszaki ismeretek világméretű felhasználásának elősegítésében. Annak ellenére, hogy a módszerek és eljárások bizonyos fokig a helyi céloknak és érdekeknek megfelelően különbözőek lehetnek, javasolható egy olyan közös rendező keret, amely lehetővé teszi az egységes, nemzetközi fellépést a tudományos és műszaki információk világméretű áramlásának elősegítésére. E rendező keretet foglalja össze az 1971-ben kiadott tanulmány javaslati része.

A javaslati rész hat csoportban:

- a rendszerek közötti kapcsolat megjavítása;
- az információs rendszer hatásosságának emelése;
- a szakemberek /csoportosulásainak/ felelőssége;
- a szervezeti feltételek;
- a fejlődő országok nemzetközi méretű támogatása;
- az UNISIST szervezete

címek alatt összesen 22 javaslatot tartalmaz. Javasolják elősegíteni és ösztönözni:

- az információs szolgálatok általános áttekinthetősége megszervezését; a bibliográfiai és egyéb, tájékoztatási szabványosítási tevékenységet; a tudományos folyóiratok világkatalógusának létrehozását; a tárgyi feltárás /osztályozás, indexelés/ tökéletesítését, a kompatibilitás lehetőségének kialakítását; a rendszertechnikai szabványosítást /gépi feldolgozáshoz/; a távközlés problémájának vizsgálatát;

- a könyvtárak működése optimális feltételeinek vizsgálatát és kialakítását; az alapvető tájékoztatási szolgálatok /indexelő, referáló, fordítószolgálatok / kooperációját; szakmai információelemző központok létrehozását; tudományos és műszaki adatokat feldolgozó, tároló és szolgáltató központok kialakítását;

- a szerkesztők és a szerzők felelősségének hangsúlyozását; a szakemberek, illetve a szakmai egyesületek részvételét a tájékoztatási munkában; a tájékoztatási szakemberképzést; a tájékoztatási tárgyu kutatásokat;

- az országos és regionális tájékoztatási központok kialakítását; a szolgáltatási hálózatok kialakítását; a korszerű információátvivő hálózatok kialakítását; a különböző jogi szabályozások okozta információs akadályok leküzdését;

- a fejlődő országok tájékoztatási infrastruktúrájának kialakítását; ebben az UNISIST tevékeny részvételét;

• míg az utolsó javaslat az UNISIST program vezetési-szervezési kérdéseivel foglalkozik.

A tanulmányt és a javaslatokat 1971. október 4-9. között Párizsban, az UNISIST kormányközi konferencián 85 tagállam jelenlétében tárgyalták meg. A konferencián valamennyi szocialista ország - így Magyarország - kormánydelegációja is részt vett. Az ott elfogadott határozati javaslat támogatta az UNISIST program létesítésének javaslatát és azt ajánlotta az UNESCO főigazgatójának, hogy az UNESCO soron következő - tizenhetedik - közgyűlésén terjessze azt elő. Ez megtörtént és a közgyűlés az UNISIST 1973-74. évi munkaterve végrehajtásának finanszírozására 919 625 dollárt hagyott jóvá, biztosítva ezzel az UNISIST program további folytatásának lehetőségét.

Az 1972. évben
végzett munka

1972-ben az 1971-es kormányközi konferencián elhangzottak figyelembevételével részletes tevékenységi tervekkel dolgoztak ki, prioritást biztosítva az alábbi témaköröknek:

• az információs rendszerek kompatibilitása és az információk rendszerek közötti konvertálhatósága;

• a tájékoztatási szakemberek és a felhasználók elméleti és gyakorlati oktatása;

• a fejlődő országok tudományos és műszaki információs infrastruktúrája kialakításának elősegítése.

Szervezeti területen megemlíthető az egyes munkacsoportok üléseinek megrendezése.

1972 folyamán a következő - konkrét tárgykörü - szerződésekkel kapcsolatban folyt munka:

• bemeneti adatok előkészítése gépileg olvasható formában a működő referáló és indexelő szolgáltatások világméretű nyilvántartásához;

• az UNISIST-ICSU/AB /International Council of Scientific Unions/Abstracting Board = Tudományos Szervezetek Nemzetközi Tanácsának Referáló Irodája/ együttműködésében a gépileg olvasható bibliográfiai leírásra vonatkozóan készülő kézikönyv előkészítése;

• a nemzetközi folyóiratnyilvántartási rendszer működésének indítása;

• a különböző referáló és indexelő szolgálatok együttműködését célzó tervek előkészítése.

Információs szakemberképző szervezet előkészítő munkálatait kezdték meg; folyamatban vannak tárgyalások az oktatási központ len-

gyelországi kialakítására; informatikai kézikönyvek kiadását készítették elő.

Tárgyalásokat folytattak Kanadával az ottani Nemzeti Tudományos Tanács-nál /National Research Council/ futtatott mágnesszalagos szolgáltatások számítógépi programjainak és a futtatással kapcsolatos tapasztalatoknak /esetleg szakembereknek/ átadásáról.

Az NSZK-val megegyezés jött létre egy nemzetközi reprográfiai tájékoztatási központ létrehozására.

Más országokkal is tárgyalásokat folytattak az UNISIST program célkitűzéseivel kapcsolódó nemzetközi információs központok létesítése ügyében. Segélyt kapott Indonézia regionális tudományos és műszaki tájékoztatási hálózat kialakításához és a fenti célra UNDP /United Nations Development Program = Egyesült Nemzetek Fejlesztési Programja/ finanszírozást is javasoltak. Segélyt kapott indulásához a bécsi Nemzetközi Terminológiai Információs Központ is, valamint a mérnök-egyesületek világsszövetsége: ez utóbbi a műszaki-tudományos folyóiratok szerkesztőségeinek európai szövetsége megalakításához.

Az ISDS rendszer

A fenti tevékenységek közül közvetlen haszna és már a közeljövőben eredményekre vezető tevékenysége révén figyelemre méltó a nemzetközi folyóiratnyilvántartási rendszer,

az ISDS /International System on Data of Serials = Nemzetközi Periodikum Adatrendszer/.

A rendszer létrehozásának célja

- a periodikumok egyértelmű azonosítására szolgáló adatok naprakész nyilvántartása;
- az ISO-val /International Organization for Standardization = Nemzetközi Szabványügyi Szervezet/ együttműködésben egyértelmű azonosító kód - ISSN /International Standard Serial Number = Nemzetközi Szabványos Folyóírat-szám/ - hozzárendelése minden periodikumhoz;
- a periodikumra vonatkozó információk keresésének megkönnyítése;
- a fenti tárgy információk folyamatos rendelkezésre tartása bármely érdeklődő ország, szervezet vagy egyéni felhasználó részére;
- könyvtárak, másodlagos tájékoztatási szolgálatok, kiadóhivatalok és nemzetközi szervezetek közötti kommunikációs hálózat kialakítása a periodikumokra vonatkozó adatok tekintetében;
- a periodikumok bibliográfiai leírása, a leírás kommunikációs formátuma és az ezekre vonatkozó információcsere nemzetközileg elismert normáinak kialakítására irányuló tevékenység elősegítése.

Az ISDS rendszer kétszintes:

- a nemzetközi központ az egyik szint, és
- a nemzeti vagy regionális központok alkotják a másik szintet.

A nemzetközi központ telephelye - az UNESCO és a francia kormány közötti megegyezés értelmében - Párizs.

A nyilvántartás egyelőre a műszaki és a természettudományos folyóiratok adatait dolgozza fel, később azonban minden diszciplínára kiterjesztik.

A rendszer a következő produktumokat szolgáltatja:

- periodikum-cimek mutatója;
- az ISSN számok indexe;
- szakrendi index;
- az új és a változott címek jegyzéke, az új címek kumulált köteté;
- permutált index;
- a teljes adattár mikrofilmlapon;
- a törzss adatok és az új, illetve megváltozott címekre vonatkozó adatok mágnesszalagon is hozzáférhetők lesznek.

Az országos, illetve regionális központok saját rendelkezésre megkapják az ISSN számok egy-egy tartományát. Az információcsere a központok között zajlik le, szabályozott módon, az adatokhoz általában csak az országos vagy regionális központokon keresztül lehet hozzáférni. A nemzetközi központ az egyes országok, régiók adatait különválasztva is tárolja.

A központok munkájának indítása feltételezi a bibliográfiai leírássra, a kommunikációs formátumra, az alkalmazott karakterekre /betűkre, írásjelekre, számokra stb./ vonatkozó, közösen elfogadott szabályok betartását. Ezen a területen a koordinálás a nemzetközi központ legfontosabb feladatai közé tartozik.

1972 végéig a következő országok jelentették be csatlakozásukat a rendszerhez: Argentína, Ausztrália, Ausztria, Dahomey, Egyesült Államok, Egyesült Királyság, Franciaország, Fülöp szigetek, Guatemala, India, Kanada, Kolumbia, Málta, Nigéria, NSZK, Szovjetunió, Új-Zealand.

Hazai vonatkozások

A Szakmai Információs Konzultatív Bizottság 1971-ben a párizsi kormányközi konferencia hazai előkészítéseként foglal-

kozott az UNISIST kérdésével. Egyetértett azzal, hogy az UNISIST-tel való kapcsolat koordináló szerve az NTMIK Magyar Tanácsa legyen, az UNISIST programi odájának hazai összekötő szerepét pedig az NTMIK Magyar Tanácsának titkárságát ellátó OMKDK töltsse be.

Az UNISIST tevékenységével kapcsolatos anyagok - az irodalomjegyzékben megemlített dokumentumokat is beleértve - az OMKDK könyvtárában hozzáférhetők.

Schiff Ervin

I R O D A L O M

COBLANS, H.: From the computer on to UNISIST. = Physics Bull. 9.sz. 1972. p.527-529.

UNISIST - a world scientific information service. = Journal of Scientific and Industrial Research /India, New Delhi/, 31.k. 1.sz. 1972. p.1-3.

CLEMENTS, Cl.: Improving efficiency of UNESCO. = Computer Weekly International. 1971, 12.sz. August, p.17.

VICKERY, B.C.: Little SI, big SI: a review of UNISIST. = Journal of Librarianship, 3.k. 4.sz. 1971.okt. p.267-274.

WYSOCKY, A.: Swiatowy system informacji i dokumentacji, 15.k. 6.sz. 1970.nov.-dec. p.1-4.

SMITH, J.R.: The feasibility of a world system: UNISIST by ICSU out of UNESCO. = Aslib Proceedings, 22.k. 8.sz. 1970.aug. p.395-398.

ARNTZ, H. - TOCATLIAN, J.: UNISIST in der Realisierungsstufe. = Nachrichten für Dokumentation, 21.k. 1.sz. 1970.febr. p.33-34.

WYSOCKI, A.: A world science information system. = UNESCO Bulletin for Libraries, 25.k. 2.sz. 1971.márc.-ápr. p.62-66.

UNISIST. Synopsis of the feasibility study on a World Science Information System by the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization and the International Council of Scientific Unions. Paris. UNESCO, 1971. 92.p. /SC.70/D.74 a/A/.

UNISIST. Study report on the feasibility of a World Science Information System by the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization and the International Council of Scientific Unions. Paris. UNESCO, 1971. 161 p. /+ 10 számozatlan oldal/.
/SC. 70/D. 75/A./

UNISIST. Paris 4-8 October 1971. Intergovernmental conference for the establishment of a World Science Information System. Final report. Paris. UNESCO, 1971. 60 p.
/SC/MD/25/

UNISIST Bulletin d'Information. 1973. 1.sz. p.1-8.

FID - IFLA comments on UNISIST recommendations. /Draft/ = IFLA Newsletter, 1971. 37.sz. p.10-11.

COBLANS, H.: Control and use of scientific information. = Nature. 226.k. 1970. április 25. p.319-321.

A Magyar Könyvtáros Egyesület híreiből

A MKE Műszaki Könyvtáros Szekciója 1973. június 28-29-én Sopronban tartotta meg összejövetelét. A szekciósülésre az Erdészeti és Faipari Egyetem Könyvtárában került sor.

BÖJTÖS Árpád megnyitója után dr.HILLER István, az egyetem könyvtárának vezetője ismertette a könyvtár történetét, majd beszámolt a könyvtár jelenlegi munkájáról. Dr.SZENTIRMAI László, a Szegedi Egyetemi Könyvtár főmunkatársa, a "szakirodalom használatának szociológiája: tájékoztatói szokások" címmel tartotta meg előadását. Bevezetőjében általánosságban beszélt a szociológiáról, annak egyes területeiről. Kifejtette a szükségletvizsgálat szociológiai aspektusát, beszélt az igénykutatásról, a szokásvizsgálatról, az időmérleg fogalmáról, valamint a szükségletelemzés kérdéseiről. KAMARÁS István, a KMK munkatársa gyakorlati példákkal hozta közelebb a hallgatósághoz a dr.SZENTIRMAI által mondottakat.

A rendezvénysorozat programjából ki kell emelnünk a brennbergbányai kirándulást, valamint a soproni városnézést, melyet FRIEDRICH István, a városi Idegenforgalmi Hivatal vezetője rendkívül érdekes és magas színvonalú idegenvezetéssel tett emlékeztetéssel számunkra. Ugyanakkor ezúton is szeretnénk köszönetet mondani dr.HILLER Istvánnak és munkatársainak a kedves fogadtatásért és áldozatkész munkájukért, amellyel a két napot a szekciósülésen résztvevőknek emlékeztetéssé tették.